

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра кримінального права

Лабораторія «Інновації у сфері кримінальної юстиції»

Одеський осередок ВГО «Асоціація кримінального права України»

КОНСЕРВАТИВНО-ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

Одеської науково-практичної конференції

24 листопада 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)
К65

Відповідальний за випуск **Ю. Ю. Коломієць.**
Матеріали видано в авторській редакції.

Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 252 с.

ISBN 978-617-8263-98-0

У збірнику матеріалів Одеської науково-практичної конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» відображено консервативні і ліберальні ідеї професорсько-викладацького складу кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», аспірантів, студентів, школярів, які цікавляться проблемами сучасного кримінального права України, а також практиків, готових до співробітництва з науковцями.

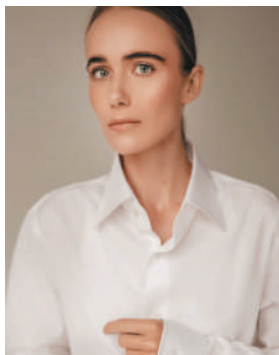
Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, небайдужих до кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)

ISBN 978-617-8263-98-0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

Березовська Наталя Леонідівна	
Біологічний критерій початку та закінчення життя	197
Горбачова Ірина Михайлівна	
Порушення трудових прав людини	205
Колодін Денис Олексійович	
Підкуп як кримінально-правова практика у виборчому процесі	211
Тимофєєва Лілія Юрійвна	
Виклики щодо реалізації принципів кримінального права України в умовах реформування	216
Агапова Каріна Вікторівна	
Характеристика особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у складі молодіжних угруповань	222
Радковська Ірина Сергіївна	
Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту за КК ФРН	227
Мустафаєва Анна Іванівна	
Кримінально-правова охорона ембріона в Україні	233
Нековаль Єгор Ігорович	
Кримінальна заборона посягань на виборчу систему: коротке порівняння вітчизняного та німецького досвіду	238
Рутковська Анастасія Русланівна	
Незаконне поводження зі зброєю та бойовими припасами в умовах російсько-української війни	243
Сидорець Вікторія Павлівна	
Судовий прецедент як джерело кримінального права	248
Момоток Микола Олександрович	
Кримінальне право у XXII столітті	251

Мустафаєва Анна Іванівна

аспірантка кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наукова біографія

У 2013 році вступила до Одеської юридичної академії, здобула ступінь бакалавр, у 2018 році закінчила Донецький національний університет та здобула ступінь магістр за спеціальністю «право».

У 2021 році вступила до аспірантури до Національного університету «Одеська юридична академія» за спеціальністю «Кримінальна юстиція». Працюю над дисертацією «Кримінально- правова охорона ембріона в Україні»

Наукові інтереси: кримінальне право, кримінальний процес, кримінологія.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ЕМБРІОНА В УКРАЇНІ

Стан репродуктивного здоров'я є однією з найбільш гострих соціально- економічних проблем і в Україні, і у світі. Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я під репродуктивним здоров'ям розуміється, в першу чергу, стан повного фізичного, розумового та соціального добробуту, а не відсутність недуги чи хвороб репродуктивної системи, її функцій та процесів [1]. У програмі дій Міжнародної конференцією з питань народонаселення та розвитку (Каир, 1994 р.) було рекомендовано використовувати термін «репродуктивні права», під якими маються на увазі права подружжя на визначення кількості дітей, досягнення високих показників сексуального здоров'я, репродуктивний вибір без будь-яких дискримінаційних обмежень [2]. Аналізуючи цю проблему, потрібно враховувати, що існують ризики для репродуктивного здоров'я та проблеми з таким станом. Так, наприклад, вважається, штучне переривання вагітності шкодить репродуктивному здоров'ю [3].

Положення значно ускладнюється під час надзвичайних процесів [4, с. 244–247]. Воєнний стан, які зараз дії в Україні, має безпосередній вплив на такі процеси. Значна кількість мігрантів, біженців та інших постраждалих безпосередньо впливає на проблеми репродуктивного здоров'я [5]. Наприклад, Збройні сили України (далі ЗСУ) є на сьогодні однією з найбільш фемінізованих армій серед європейських країн. Так, згідно з офіційними даними, у ЗСУ проходить службу 30 тис. жінок, що складає понад 10 % чисельності особового складу, залученого до сил і засобів ООС. У порівнянні з 2014 роком кількість жінок у війську збільшилася вдвічі. При цьому, потрібно враховувати, що через негативний вплив факторів військового і воєнного середовища, жінки-військовослужбовці мають більше захворювань і проблем з репродуктивним здоров'ям, ніж представниці «мирних» професій. При цьому, це не тільки проблема українських жінок-військовослужбовців. Так, в результаті досліджень, які проводили у США, де найбільша кількість жінок-військово-службових, 30 відсотків з жінок-ветеранів стикаються з проблемами неплідності [6].

На основі узагальнення існуючих підходів поступово сформувалося бачення репродуктивного здоров'я як сукупності наступних неодмінних елементів: «безпечне та ефективне запобігання небажаних вагітностей; безпечне переривання вагітності; можливість доступу та вибір безпечних для здоров'я методів та засобів контрацепції; безпечна вагітність і догляд до пологів, у період пологів та після пологів; лікування безпліддя та інших репродуктивних захворювань системи» [7].

Складна проблема правового регулювання, в тому числі кримінально-правова охорона, в загальному плані починається з початку визначення навчального моменту початку життя конкретної людини тобто після якого людина набуває право на життя та її кримінально-правову охорону. Але, єдиної точки зору з цього приводу, серед фахівців різних галузей знання, на сьогодні. Так, з точки зору біології та ембріології, людина, як біологічний індивід формується після злиття батьківських статевих клітин, коли створюється неповторний набір генів.

З медичною точки зору, ембріон являє собою зародок нового життя, це вже індивідуальний міні-організм, які має свої власні органи, але котрий ще є залежним від материнської утроби. Тому, з релігійної точки зору примусове переривання вагітності (аборт) осуджується трьома головними світовими релігіями: християнством, ісламом і іудаїзмом, та вважається формою вбивства.

До цієї проблеми повернута постійна увага і в Україні, що знаходить своє відображення у багатьох важливих документах та офіційних заходах [8]. Так, у ст. 27 Конституції України [10] зазначено, що: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.». З огляду на зазначене, доцільно зауважити, що в Основному Законі не вказується, із якого періоду виникає право на життя.

Перш ніж заглибитися в специфіку кримінально-правової охорони ембріона в Україні, доцільно дати правового визначення терміну «ембріон людини». Так, ст. 2 Закону України «Про заборону репродуктивного клонування людини» [9] зазначається, що «ембріон людини – зародок людини на стадії розвитку до восьми тижнів». Окрім того, доцільно відзначити, що правова охорона ембріона людини зароджується від виникнення права на життя. У законодавстві України право на життя, окрім статті 27 Конституції України, закріплюється також: ст. ст. 3, 21 та 64 Конституції України [10], ст. 281 ЦК України [11], ст. 50 та 52 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [12].

Водночас питання абортів у законодавстві України регулюється ч. 6 ст. 281 ЦК України та ст. 50 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [12]. Так, ч. 6 ст. 281 ЦК України визначає, що «штучне переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки», а ч. 1 ст. 50 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» зазначає, що «операція штучного переривання вагітності (аборт) може бути проведена за бажанням жінки у закладах охорони здоров'я при вагітності строком не більше 12 тижнів».

Підсумовуючи вищезазначене, доцільно відзначити, що законодавство України лише частково забезпечує право ембріона на життя і народження, оскільки таке право закріплюється частково за вибором жінки на те, щоб стати матір'ю.

Кримінально-правова охорона життя, яка є основним об'єктом кримінальних правопорушень, породжує численні теоретичні, методологічні та практичні питання регламентування такого процесу, оскільки КК України [13] на сьогодні виключає можливість кримінально-правової охорони ембріона. Це зумовлено тим, що право на життя ембріона не закріплено в Конституції, що призводить до багатьох неузгодженостей. У КК України зазначено, що початок життя пов'язується із моментом фізіологічного народження.

Водночас існують кримінально-правові вимоги щодо встановлення кримінально-правової охорони ембріонів. Так, ч. 1 ст. 121 КК України зазначено, що «умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, ..., або переривання вагітності ... карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років». Тут законодавець особливо виділяє характеристику злочину. Такий злочин може бути також за участю вагітної жінки, яка умисно перервала вагітність (аборт), тим самим, спричинила загибель ембріона, тобто посягнула на його право на життя. Однак, якщо переривання вагітності сталося під час нанесення тілесних ушкоджень, то, незалежно від тривалості цього терміну нанесення тілесних ушкоджень, такий злочин вважається не вбивством, а тяжким тілесним ушкодженням. При цьому в основному під кримінально-правовою охороною знаходяться інтереси жінки, а не інтереси права на життя ембріона.

Виходячи з цього, пропонується закріпити в положеннях КК України положення про кримінально-правову охорону ембріона, тривалість життя якого будемо вираховувати поки що з сутності поняття «ембріон людини», що визначена ст. 2 Закону України «Про заборону репродуктивного клонування людини», тобто «до восьми тижнів».

Варто відзначити і проблеми, які породжує відсутність належної кримінально-правової охорони ембріона в Україні, зокрема, це посягання вагітної на право на життя ненародженої людини, посягання інших осіб на право на життя ненародженої людини, некваліфіковане виконання професійних обов'язків (в основному стосується медичних працівників) тощо.

Список використаних джерел

1. Сайт ВООЗ, Reproductive health. URL: <http://www.who.int>
2. Сайт ООН. URL: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/ICPD_programme_of_action_uk.pdf
3. Що варто знати про репродуктивне здоров'я. Центр громадського здоров'я МОЗ України. URL: <https://www.phc.org.ua/news/scho-var-to-znati-pro-reproduktivne-zdorovya>
4. Стрельцов Є. Л. Воєнно-кримінальне право: сучасний стан. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 244–247.

5. «Воєнне» медичне право в запитаннях і відповідях. Національна асоціація адвокатів України. Комітет медичного і фармацевтичного права та біоетики. Київ, 2022. 78 с.
6. Константинова Надія. Війна і жінки: трагічні наслідки для репродуктивного здоров'я. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-i-zhinky-trahichni-naslidky-dla-reproduktivnoho-zdorovia/31508583.html>
7. Репродуктивне здоров'я людини. URL: <https://brody.crl.net.ua/dliapatsiientiv/reproduktivne-zdorov-ya-lyudyny/>
8. Концепція Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006–2015 роки». Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р., № 244-р. Стратегію державної політики у сфері репродуктивного здоров'я обговорено під час «круглого столу». *Інформаційне управління Апарату Верховної Ради України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/112073.html>
9. Про заборону репродуктивного клонування людини: Закон України від 14.12.2004 № 2231-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2231-15#Text>
10. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
13. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Ключові слова: репродуктивне здоров'я, Конституція України, кримінальне право України, кримінальне правопорушення.

Key words: reproductive health, Constitution of Ukraine, criminal law of Ukraine, criminal offense.

Науковий керівник:

Стрельцов Євген Львович – доктор юридичних наук, доктор теології, професор, професор кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», член-кореспондент Національної академії Правових наук України, заслужений діяч науки та техніки України, нагороджений 11 державними нагородами, у тому числі орденами «За заслуги» 1, 2 та 3 ступенів (повний кавалер), знаком відзнаки Президента України – медаллю «Двадцять років незалежності України» та ін.